

AMERIKA A RUSKO

CARLA DE KEYZERA

Vězni spí venku během malování ubytoven, Krasnojarsk, 2000

Výstava belgického fotografa Carla De Keyzera v Domě umění města Brna vyvolala na přelomu loňského a letošního roku podstatně menší mediální zájem, než by si zasloužila.

Vždyť na ní představil své dva vynikající cykly jeden z nejlepších světových dokumentaristů současnosti a jeden z nejznámějších současných členů agentury Magnum.

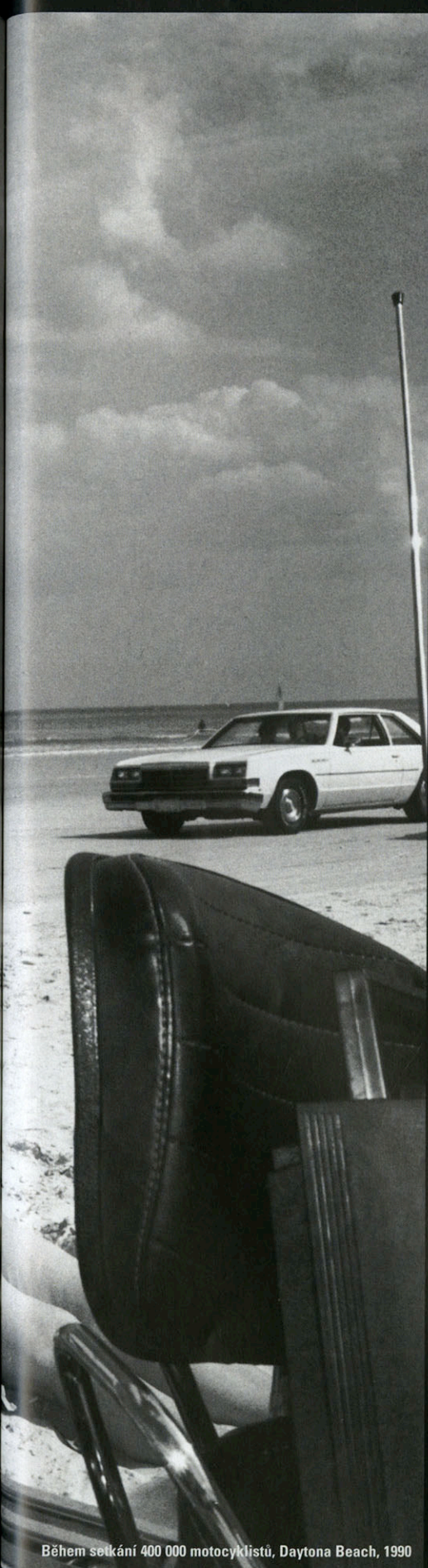
Oběd, Krasnojarsk, 2001

Opět se ukázalo, že naše pragocentrická mediální scéna není připravena na to, že i mimo metropoli mohou být premiérově uváděny zcela zásadní výstavy mezinárodní úrovně. Přitom to zdaleka nebylo poprvé, co se brněnskému Domu umění něco takového podařilo – z oblasti fotografie si připomeňme třeba velkou expozici proslulého holandského portrétisty celebrit Antona Corbijna nebo zatím dosud největší retrospektivu Antonína Kratochvíla. Výstava osmačtyřicetiletého Carla De Keyzera k nim patřila také. I když v jejím případě je třeba

říct, že původně měla být uvedena jako druhá výstava v nových prostorách Pražského domu fotografie v Revoluční ulici a jenom opětovný posun jejich otevření ji náhradně dostal do Brna.

Carl De Keyzer vystudoval fotografii a film na Královské akademii výtvarných umění v Gentu a už v roce 1983, dva roky po skončení studia, se na stejnou školu vrátil jako pedagog fotografie. V té době už měl nejenom úspěchy ve filmu, například za jeden experimentální snímek získal první cenu na festivalu mladých belgických filmařů v Bru-

selu, ale byl také spoluzakladatelem gentské fotografické galerie XYZ-Photography a spolupracovníkem různých časopisů. Mezinárodní pozornost získal svou knihou o Indii z roku 1987, které už svědčila o jeho výrazném autorském rukopisu. V pečlivě a přitom neotřele komponovaných záběrech, objevujících přízračné momenty obyčejného života, prokázal, že není typickým fotoreportérem, který zachycuje dramatické události a vypráví jasně čitelné obrazové příběhy, ale že podobně jako Josef Koudelka ve své knize Exily vyhledává neobyčejné konfi-

Propuštění vězni čekají na vlak Transsibiřské magistrály, Krasnojarsk, 2000

Ženský vězeňský tábor, Krasnojarsk, 2001

Během setkání 400 000 motocyklistů, Daytona Beach, 1990

Mladá učitelka na cestě do třídy pro mladé delikventy, Čurnojar, 2002

Procesí kolem Mississippi, New Orleans, 1991

Tábor pro mladé delikventy, Kansk, 2001

Vánoční procesí, Melbourne, Florida, 1990

Oběd v táboře pro mladé delikventy do 18 let, Čurnojar, 2002

gurace různých motivů, které vytvářejí mnohoznačné vizuální symboly. Kniha o Indii, která vznikla během ročního pobytu v této zemi plné kontrastů, měla velký úspěch a Carl De Keyzer za ni získal Velkou cenu na Trienále města Fribourgu. Ještě větší ohlas však zaznamenala jeho další publikace Homo Sovieticus, vydaná roku 1989. Ta o rok později získala hlavní cenu v soutěži fotografických publikací na festivalu v Arles a přispěla rozhodujícím způsobem k tomu, že její autor obdržel prestižní Cenu W. Eugena Smithe a byl nominován za člena agentury Magnum. Carl De Keyzer během dvanácti návštěv

Sovětského svazu, uskutečněných v letech 1988 a 1989, procestoval nejenom evropskou část Ruska, ale fotografoval i v Baku, Jerevanu, Tbilisi, Taškentu, Vladivostoku, Soči a dalších místech, kam západní fotografové moc nejezdili a kde mnohdy ještě příznaky uvolňující se ideologie nebyly příliš viditelné. Vytvořil v nich řadu vynikajících snímků, v nichž ukázal prolínání přežívající komunistické totality s nadějnější a svobodnější dobou Gorbačovovy perestrojky. V mnoha záběrech opět výborně uplatnil kombinaci denního a bleskového světla, která podobně jako v případě fotografií Martina Parra z jeho anglických cyklů

ještě umocňovala přízračnou atmosféru. S Parrem spojuje Carla De Keyzera kromě používání fotoaparátů na střední formát negativů i smysl pro jemný humor. A také to, že oba svým ironickým stylem iritovali nejednoho zastávce tradiční humanistické fotožurnalistiky. Významnou součástí knihy byly i panoramatické snímky z negativů formátu 6 x 17 cm, v nichž mimořádně vynikl autorův výtvarný talent, jeho schopnost promýšlet obrazovou skladbu do nejmenšího detailu a zachycovat téměř divadelní či filmové scény, které působí jako by byly naaranžovány. Carl De Keyzer však na rozdíl od mnoha jiných dokumentaristů nic nein-

scenuje ani neprovokuje lidi před aparátem k zaujímání určitých póz. Peněz, získaných za Smithovu cenu, De Keyzer využil pro realizaci projektu o náboženství ve Spojených státech. Napsal přes 600 dopisů různým religiálním organizacím a institucím a od dvou třetin z nich získal souhlas s fotografováním. Společně se svou ženou a třiletým synem pak procestoval autem s přívěsem celou Ameriku a fotografoval katolíky, baptisty, mormony, židy a příslušníky různých sekt, zachycoval muže kráčející s velkými dřevěnými kříži po floridské pláži i po Páté avenú v New Yorku, procesí v New Orleans, staré dámy,

vystupující v pašijových hrách jako andělé, masovou mši pro 35 tisíc lidí na baseballovém stadionu v Los Angeles i mši pro řidiče a jejich rodiny v zaparkovaných autech. Zajímaly ho vztahy mezi náboženstvím, nacionalismem, fanatismem, pop kulturou a obchodem, chtěl ukázat, jak důležité je náboženství v současné Americe, jak mnoho hledá víru uprostřed konzumu – ale také, jaký je to často skvělý byznys. Ne všude mohl fotografovat, například mezi členy neonacistické církve v Idahu si to nedovolil, ale všechny své zážitky popsal v osobním deníku, jímž doprovodil svou knihu Akciovka Bůh (God, Inc), vydanou

v roce 1992. Sám o své zkušenosti napsal: „Byl jsem šokován, že náboženství hraje tak důležitou roli v americké společnosti, že je tak rozšířené. Po celý rok jsem se divil, proč jsou Američané tak intenzivní a emotivní ve svých náboženských zážitcích. Nenašel jsem odpovědi na tyto otázky. Ale proč bych vlastně měl? Nejsem filozof. Jenom jsem na tyto skutečnosti svým vlastním způsobem poukázal“. A poukázal na to výborně dílem, které v sobě spojuje sociologickou informaci s výjimečnou obrazovou kvalitou a přes veskerý humor, grotesknost a ironickou distanci klade zásadní otázky. Velké zvětšeniny těchto fotografií tvořily

Slepy žebřák na Páté Avenue, New York, 1990

Bezpečnostní kontrola, Sosnovoborsk, 2001

Chór v kostele pro automobilisty, Daytona Beach, 1990

Vězeňská vesnice, Chajruzovka, 2001

Doba návštěv, Krasnojarsk, 2001

Herci z vánočních obrazů, oblečení jako andělé, Florida, 1990

první část brněnské výstavy. Nezvykle velké rozměry technicky dokonalých černobílých snímků z negativů 6 x 7 cm a 6 x 17 cm jsou velmi důležité, protože De Keyzer byl jedním z prvních dokumentaristů, který opustil tradiční nevelké rozměry výstavních fotografií a přiblížil svá díla obrazům. Po ukončení cyklu Akciova Bůh se Carl De Keyzer v roce 1995 pustil do fotografování života v Polsku, Maďarsku, České republice a Maďarsku v době radikálních změn po kolapsu tamních komunistických

režimů. Ukazoval, že to není jednoduchý život, že i po pěti letech na cestě k demokracii je tam vedle nablýskaných fasád a plných obchodů stále ještě mnoho z devastace prostředí i lidí. Výsledky své práce shrnul v knize a výstavě Na východ od ráje (East of Eden). Na otázku, proč je v knize tak málo snímků od nás a tolik z Polska, mi odpověděl, že Česká republika mu připadala už příliš podobná západní Evropě. V roce 1997 následoval soubor Historické obrazy (Tableaux d'Historie), v němž už Carl

De Keyzer výrazně uplatnil barvy v neobvykle snímaných záběrech z inaugurace prezidenta Clintona, volební kampaně v Moskvě či papežova kázání v římském Koloseu. Opět mu však nešlo o běžné reportáže z důležitých událostí, protože často místo hlavních protagonistů a scén fotografoval jejich diváky. V knize Evropa (2003), složené z mnohdy až surreálných záběrů z různých evropských zemí (a bohužel velmi necitlivě graficky upravené), se vrátil k černobílé fotografii, ale hned

Chór v kostele pro automobilisty, Daytona Beach, 1990

pro další výstavní a knižní projekt Zóna – vězeňské tábory na Sibiři (Zona – Siberian Prison Camps) opět zvolil barvu. Vše začalo výstavou fotografií z Magna v sibiřském Krasnojarsku v roce 2000, kdy byl pozván, aby tam vedl tvůrčí dílnu pro místní fotografy. Jeden z nich navrhl, aby fotografovali ve vězeňském táboře, bývalém gulagu. Kupodivu vedení tábora s tím souhlasilo pod podmínkou, že fotografové se nebudou snažit ukázat tábor ve špatném světle. De Keyzer si původně myslel, že vězeňské

téma zpracuje černobíle, ale samotný tábor s kýčovitou výzdobou mu připomínal Disneyland, proto zvolil barvu. A udělal dobře, jeho invenční práce s barvou je přímo skvělá. Téma ho natolik zaujalo, že se do sibiřských vězeňských táborů, jak přímo v Krasnojarsku, tak i v odlehlých venkovských oblastech, vrátil ještě v následujícím létě i v tuhé sibiřské zimě. I když byl při fotografování omezován dohlížejícími dozorci a mohl ukazovat jenom „pozitivní obraz“, podařilo se mu vytvořit mimořádně silné snímky, které zachycují širo-

kou škálu aspektů života vězňů v krutých sibiřských podmínkách od tvrdé práce a zoufalé nudy přes neustálou uzurpaci až po okamžiky radosti při návštěvách nejbližších. A opět to dělají s nevšední obrazovou silou, jak jsme se o tom mohli přesvědčit v druhé části brněnské výstavy Carla De Keyzera.

Vladimír Birgus
FOTO: Carl De Keyzer, Magnum Photos
Autor článku a redakce děkují Carlu De Keyzerovi za svolení k publikování fotografií.